

MORIS GROUP

LAW COMPANY ЮРИДИЧНА КОМПАНІЯ

Судова практика щодо скасування ППР про нарахування пені у зв'язку з неповерненням валютної виручки

Василь Андрусяк

Провідний юрист ЮК «МОРІС ГРУП»

м. Київ, 3 липня 2018 року

Момент зарахування валютної виручки

Уповноважений банк зобов'язаний попередньо зараховувати надходження в іноземній валюті, на які згідно з абзацом першим цього пункту поширюється вимога щодо обов'язкового продажу, на окремий аналітичний рахунок балансового рахунку 2603 «Розподільчі рахунки суб'єктів господарювання» (далі - розподільчий рахунок).

Зважаючи на вимоги вищенаведених норм, датою зарахування валютної виручки вважається зарахування її на відповідний валютний рахунок. Подальший рух коштів з валютного на поточний рахунок юридичної особи, у тому числі і з використанням розподільчого рахунку, свідчить про використання коштів вже на території України в перерахунку на національну валюту і не може вважатись первинним надходженням коштів внаслідок виконання зовнішньоекономічних контрактів.

Порядок зарахування виручки резидентів у іноземній валюті, передбачений Законом №185/94-ВР, чітко встановлює обов'язок її зарахування саме на валютні рахунки, не розмежовуючи їх при цьому на розподільчі чи поточні.

Постанова ВС від 16.05.2018 року по справі №813/1935/17

З якого моменту зупиняється нарахування пені при зверненні до МКАС?

Згідно з підпунктом 5.1 пункту "б" розділу IV "Арбітражне провадження" Регламенту МКАС при ТППУ провадження у справі порушується поданням належно оформленої позовної заяви до Арбітражного суду.

Днем подання позову до Арбітражного суду вважається день його вручення Арбітражному суду, в разі відправлення поштою - дата штемпеля на конверті поштового відомства місця відправлення.

Аналіз вказаних правових норм дає підстави дійти висновку, що **дата звернення** резидентом із позовом до МКАС при ТППУ про стягнення з нерезидента заборгованості за експортно-імпортним контрактом **або дата відправлення позову поштою є датою прийняття позовної заяви судом**, внаслідок чого зупиняється нарахування пені за порушення строків здійснення розрахунків у іноземній валюті, встановлених статтями 1, 2 Закону N 185/94-ВР, і пеня за їх порушення не сплачується.

Постанова ВСУ від 07.02.2011 року (справа 21-63а10)

Відшкодування матеріальної шкоди за порушення принципу правової визначеності

Підставою для ... застосування санкцій вказана та обставина, що станом на 15.06.2015 до перевірки не надано рішення про прийняття до розгляду судом, МКАС ... позовної заяви ТОВ «Логіст-Хім» про стягнення заборгованості.

Запорізький окружний адміністративний суд вважає, що датою зупинення нарахування пені треба вважати не дату прийняття позовної заяви судом, а дату постановлення суддею ухвали про відкриття провадження. Внаслідок неоднакового визначення Верховним судом України та Запорізьким окружним адміністративним судом дати звернення із позовом, позивач отримав відмову у позові про скасування нарахованої пені в сумі 11617,39 грн. Позивач планував свої дії із впевненістю, що знає про їх правові наслідки та вважає, що дата відправлення позову поштою або вручення наручним є датою звернення із позовом, як то визначив Верховний суд України у справі 21-63а10. Але отримав відмову у скасуванні нарахованої пені з підстав, що Запорізький окружний адміністративний суд датою звернення із позовом вважає іншу дату - дату постановлення суддею ухвали про відкриття провадження. Отже, наявна протиправна поведінка державних органів.

- внаслідок ігнорування Запорізьким окружним адміністративним судом принципу верховенства права, позивача було позбавлено права на справедливий судовий розгляд, порушено принцип правової визначеності, основу якого утворює концепція передбачуваності.

**Ухвала Господарського суду Запорізької області
від 14.06.2018 по справі №908/1070/18**

Чи зупиняє нарахування пені звернення до третейського суду?

Товариство звернулось до Третейського суду при Асоціації «Захисту прав приватних інвесторів», який свої рішенням від 01.09.2017 року задовольнив позов.

Зі змісту статті 4 Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» вбачається, що строки передбачені статтями 1 і 2 цього Закону або встановлені Національним банком України відповідно до статей 1 і 2 цього Закону, зупиняються і пеня за їх порушення в цей період не сплачується виключно у випадках звернення резидента до суду, Міжнародного комерційного арбітражного суду чи Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України.

Пунктом 12 частини 1 статті 6 Закону України «Про третейські суди» застережено, що третейські суди в порядку, передбаченому цим Законом, можуть розглядати будь-які справи, що виникають із цивільних та господарських правовідносин, за винятком справ, коли хоча б одна із сторін спору є нерезидентом України.

Частиною 2 статті 1 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» передбачено, що до міжнародного комерційного арбітражу можуть за угодою сторін передаватися, зокрема, спори з договірних та інших цивільно-правових відносин, що виникають при здійсненні зовнішньоторговельних та інших видів міжнародних економічних зв'язків, якщо комерційне підприємство хоча б однієї із сторін знаходиться за кордоном.

Чи зупиняє нарахування пені звернення до третейського суду?

Суди відхиливши доводи ДФС про те, що Третейський суд при Асоціації «Захисту прав приватних інвесторів» не є судом у розумінні Законів України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» та «Про міжнародний комерційний арбітраж» не з'ясували чи є суд до якого звернувся позивач судом, створеним на підставі положень Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж», не дослідили зміст його Регламенту, відтак не встановили наявності компетенції цього суду приймати арбітражне рішення у відповідності до Розділу VI Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж».

Постанова ВС від 12.06.2018 по справі №820/5238/17

Чи дозволено зарахування зустрічних однорідних вимог за ЗЕ контрактом?

Постанова Волинського окружного адміністративного суду від 06.12.17 №803/917/16 (на користь платника), залишена без змін постановою Львівського апеляційного адміністративного суду від 20.03.2018

За наявності підстав, що не заборонені законодавством України, зокрема залік однорідних вимог, виконання зобов'язань, а також виникнення таких обставин до закінчення визначеного в статті 1 Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» терміну, резидент не може нести відповідальність, передбачену статтею 4 цього Закону.

Чи дозволено зарахування зустрічних однорідних вимог за ЗЕ контрактом?

Ухвала Львівського апеляційного адміністративного суду від 23.11.2017 №876/10632/17 (на користь фіскального органу)

Враховуючи вимоги постанови Правління НБУ "Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України" від 14.09.2016 №386, встановлено заборону щодо зарахування зустрічних однорідних вимог по контрактам зовнішньоекономічної діяльності в іноземній валюті 1-ї групи Класифікатора/російських рублях (незалежно від суми операції) до якої з 04.05.2016 віднесено польський злотий. При цьому, саме на банківські установи згідно законодавства покладено функцію контролю по розрахункам за експортними контрактами.

Оскільки станом на 18.10.2016 (дата зарахування зустрічних вимог за контрактами від 01.04.2015 № 01/04-2015 та від 16.11.2015 № 16/11-201) в Україні діяла заборона на виконання зобов'язань за експортними договорами шляхом зарахування зустрічних вимог, ТОВ "Органік Агро" не звільнений у спірний період від обов'язку вчасно повернути валютну виручку за договором поставки.

Чи дозволено зарахування зустрічних однорідних вимог за ЗЕ контрактом?

Постанова Житомирського окружного адміністративного суду від 25.05.2016 №806/5406/15 (на користь платника)

Що стосується доводів відповідача відносно того, що пунктом 2 та 4 Постанови Правління НБУ від 03.06.2015 № 354 запроваджено вимоги щодо обов'язкового продажу валютної виручки та встановлено, що банки не можуть знімати з контролю експортні операції клієнтів на підставі документів про припинення зобов'язань зарахуванням зустрічних однорідних вимог, слід зазначити наступне.

Вказані положення акту НБУ не встановлюють форму розрахунків за зовнішньоекономічними контрактами та, як підзаконні акти, відповідно, не обмежують дію норм Законів України, норми яких наведено судом вище та якими передбачено вільний вибір сторонами контракту форми розрахунків.

Чи дозволено зарахування зустрічних однорідних вимог за ЗЕ контрактом?

Між тим, згідно норм наведеного підзаконного акту НБУ встановлюється обов'язковий продаж валютної виручки у певному розмірі, тобто, як приходить до висновку суд, - валюта підлягає продажу у разі її надходження на рахунок резидента, що само по собі не є обмеженням для здійснення розрахунків за зовнішньоекономічними контрактами шляхом зарахування зустрічних грошових вимог, право на що гарантовано законами України.

Що стосується функцій банків відносно зняття експортних операцій з валютного контролю, слід зазначити, що вказані положення підзаконних актів НБУ також не обмежують сторін зовнішньоекономічних угод у визначенні форми розрахунків та їх проведенні, у т.ч. шляхом зарахування, право на що для сторін контрактів визначено законами України. Вказані норми підзаконного акту також не містять заборони сторонам зовнішньоекономічних контрактів визначати форму розрахунків та здійснювати розрахунки, у т.ч. шляхом зарахування зустрічних однорідних вимог.

Чи дозволено зарахування зустрічних однорідних вимог за ЗЕ контрактом?

Відповідно до частини 4 ст. 6 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності мають право укласти будь-які види зовнішньоекономічних договорів (контрактів), крім тих, які прямо та у виключній формі заборонені законами України.

Частиною 1 ст. 602 Цивільного кодексу України визначено, що зобов'язання припиняється зарахуванням зустрічних однорідних вимог, строк виконання яких настав, а також вимог, строк виконання яких не встановлений або визначений моментом пред'явлення вимоги.

Таким чином, внаслідок укладення угод про переведення боргу, а також про залік зустрічних однорідних вимог припинилися зобов'язання компанії GLENYORK SYSTEMS LLP (Великобританія) перед позивачем. Дата припинення грошових зобов'язань прирівнюється до зарахування виручки в іноземній валюті, оскільки в обох випадках зобов'язання припиняються.

***Постанови ВС від 25.04.2018 по справах
№810/3019/15 та №826/17678/15***

Позиція судів щодо відступлення права вимоги в сфері ЗЕД

Оскільки при відступленні права вимоги до нового резидента-кредитора у повному обсязі переходить право вимоги за зобов'язанням нерезидента-боржника, то виручка у іноземній валюті підлягає зарахуванню на його валютний рахунок.

При цьому відповідальність за порушення законодавчо встановлених термінів розрахунків за експортно-імпортними операціями також покладається на резидента, до якого перейшли права первісного кредитора (рішення ВАСУ від 13 лютого 2014 року №К/9991/42097/12, від 16 грудня 2014 року №К/800/34151/13, від 22 липня 2015 року №К/9991/21278/12, від 26.09.2017 №К/800/37444/15).

Суб'єктам господарювання-резидентам гарантовано свободу підприємницької діяльності, яка здійснюється у порядку та у спосіб, що не заборонені законом (постанова ВСУ 06.05.2008 у справі №21-1518во07).

Позиція НБУ щодо відступлення права вимоги в сфері ЗЕД

Оскільки при відступленні права вимоги до нового резидента-кредитора у повному обсязі переходить право вимоги за зобов'язанням нерезидента-боржника, то виручка у іноземній валюті підлягає зарахуванню на його валютний рахунок. При цьому відповідальність за порушення законодавчо встановлених термінів розрахунків за експортно-імпортними операціями також покладається на резидента, до якого перейшли права первісного кредитора (лист НБУ №13-118/2401 від 14.04.2011).

Передбачена цивільним законодавством України можливість здійснення уступки вимоги не протирічить чинному законодавству, зокрема, Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті», якщо право вимоги переходить до іншого резидента. Оскільки при уступці вимоги до нового резидента-кредитора право вимоги переходить у повному обсязі, то і відповідальність за порушення законодавчо встановлених термінів розрахунків за експортно-імпортними операціями покладається на нього (роз'яснення НБУ № 13-112/1358-4887 від 28.08.1996).

Який строк застосування пені за порушення строків валютних розрахунків?

Таким чином, висновок судових інстанцій про обґрунтованість визначення контролюючим органом пені **без урахування визначеного статтею 250 Господарського кодексу України гранично допустимого строку, ґрунтується на правильному застосуванні норм матеріального права.**

Посилання позивача на висновок Верховного Суду України щодо застосування статті 250 Господарського кодексу України, викладений у постанові від 04.11.2014 у справі № 21-469a14, колегія суддів відхиляє, оскільки цей висновок зумовлений відмінністю редакції статі 250 Господарського кодексу України до набрання 01.01.2011 чинності Податковим кодексом України, тобто постановлений за різного правового регулювання розглядуваних правовідносин.

Постанова ВС від 06.02.2018 по справі №К/9901/3204/17

Який строк застосування пені за порушення строків валютних розрахунків?

Висновки судів попередніх інстанцій, що штрафні санкції, пеня у спірних правовідносинах, за порушення вимог статті 1 Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» є адміністративно-господарськими санкціями, які мають застосовуватись з урахуванням строків передбачених статтею 250 Господарського кодексу України, є помилковими, з огляду на те, що правовідносини позивача та контрагентів - нерезидентів відбулись вже під час дії норм Податкового кодексу України та на час набрання чинності змін, внесених до Господарського кодексу України.

Також суди попередніх інстанцій при прийнятті рішень безпідставно врахували правову позицію, висловлену Верховним Судом України в постанові від 04.11.2014 №21-469а14, що пеня за порушення статей 1 та 2 Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» є адміністративно-господарською санкцією, оскільки така правова позиція стосувалась порушення правил ЗЕД вчинене до 01.01.2011, тобто до введення в дію частини другої статті 250 Господарського кодексу України.

Постанова ВС від 05.06.2018 по справі №802/1642/17-а

Який строк застосування пені за порушення строків валютних розрахунків?

Враховуючи зазначене, суди попередніх інстанцій дійшли обґрунтованого висновку, що набранням чинності ПК України, положення ч. 1 ст. 250 ГК України щодо строків застосування адміністративно-господарських санкцій, на нарахування штрафних санкцій (пені) за порушення валютного законодавства, в тому числі на нарахування пені за порушення резидентами термінів розрахунків в іноземній валюті у сфері зовнішньоекономічної діяльності, не розповсюджуються.

Постанова ВС від 03.04.2018 по справі №808/2561/17

Який строк застосування пені за порушення строків валютних розрахунків?

Колегія суддів наголошує, що пеня, передбачена статтею 4 Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті», підпадає під законодавче визначення адміністративно-господарської санкції та є такою санкцією за своєю юридичною сутністю, а тому згідно зі ст. 250 ГК України адміністративно-господарські санкції, в даному випадку, могли бути застосовані до позивача протягом шести місяців з дня виявлення порушення, але не пізніше як через один рік з дня порушення ним встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності.

Крім цього, колегія суддів звертає увагу на те, що відповідач був проінформований про порушення норм чинного законодавства позивачем, про що свідчать листи ПАТ «Банк Восток» від 07.08.2015р., від 06.03.2015р., від 09.04.2015р. з інформацією про виявлені факти порушень чинного законодавства (ненадходження в законодавчо встановлені строки виручки, товарів, об'єкта лізингу за певні періоди).

***Постанова Одеського апеляційного адміністративного суду
від 17 квітня 2018 року по справі №815/4874/17***

Який строк застосування пені за порушення строків валютних розрахунків?

Колегія суддів наголошує, що пеня, передбачена статтею 4 Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті», підпадає під законодавче визначення адміністративно-господарської санкції та є такою санкцією за своєю юридичною сутністю, а тому згідно зі ст. 250 ГК України адміністративно-господарські санкції, в даному випадку, могли бути застосовані до позивача протягом шести місяців з дня виявлення порушення, але не пізніше як через один рік з дня порушення ним встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності.

Крім цього, колегія суддів звертає увагу на те, що відповідач був проінформований про порушення норм чинного законодавства позивачем, про що свідчать листи ПАТ «Банк Восток» від 07.08.2015р., від 06.03.2015р., від 09.04.2015р. з інформацією про виявлені факти порушень чинного законодавства (ненадходження в законодавчо встановлені строки виручки, товарів, об'єкта лізингу за певні періоди).

***Постанова Одеського апеляційного адміністративного суду
від 17 квітня 2018 року по справі №815/4874/17***

MORIS GROUP

LAW COMPANY ЮРИДИЧНА КОМПАНІЯ

Дякуємо за увагу!

Юридична Компанія MORIS GROUP

ГОЛОВНИЙ ОФІС У М. КИЇВ

Україна, 01010,
м. Київ, вул. Московська, 8-б
+38 (044) 359-03-05
info@moris.com.ua

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ
У М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

Україна, 76000,
м. Івано-Франківськ, вул. Чорновола, 23
+38 (0342) 77-73-78
info@moris.com.ua